

Carles Sentís

**MEMÒRIES
D'UN ESPECTADOR
1911-1950**

Amb la col·laboració de
XAVI AYÉN

La Campana

A la Maria, la meva muller i companya des de fa 63 anys

1a edició: novembre de 2006
4a edició: març de 2007

© Carles Sentís
© Xavi Ayén
© Edicions La Campana
Muntaner, 248, 1r, 2a
08021 Barcelona
Tel.: 93 453 16 65 / Fax: 93 451 89 18

Disseny coberta: Joaquín Gallego
Foto coberta: José María Alguersuari

ISBN: 978-84-95616-95-1
Dipòsit legal: B. 22.023 - 2007
Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)
Imprès a Romanyà/Valls. Capellades (Barcelona)

PRÒLEG

Per què espectador? Per dir, d'entrada, que aquestes memòries, més que introspectives, són prospectives, és a dir, exploradores de la complexa i apassionant realitat que m'ha anat envoltant.

Com un mirall stendhalià he passejat, al llarg de la vida, els meus ulls ben oberts. Per tenir una bona visió cal separar-se un mínim de l'objecte contemplat. Vaig començar molt aviat a situar-me en aquesta mitjana distància, que diria un boxejador. No havia fet els vint anys quan vaig passar de ser membre d'una associació d'estudiants a escriure cròniques universitàries per al diari *La Publicitat*. Als dinou anys vaig aprendre, doncs, a veure les coses no com qui està integrat a una entitat, sinó com un observador col·locat amb un peu enfora. I així vaig continuar, en una mena de deformació-formació professional que va fer que pràcticament mai no acabés d'estar incorporat al que succeïa, no solament davant meu sinó en l'escenari on jo hi figurava. Una posició bona, en general, però que en particular pot arribar a ser negativa.

Un dia que parlava des de la tribuna del Congrés dels Diputats, vaig desdoblar-me i seguia més el que feien o deien els altres diputats als seus escons, que no pas el que deia jo mateix. Absort en la contemplació dels altres, vaig

equivocar la meva expressió i el to de veu, que havien d'acompanyar unes frases que aspiraven a un punt d'humor i es van convertir en seques i tenses. Des d'aquell dia em vaig esforçar a no ser sempre tan espectador. Però es va repetir el fenomen quan un 23 de febrer pujà a la tribuna del Congrés, amb tricorni i pistola, un personatge amenaçador. «Vas passar por?». «No gens». Vaig estar a l'escó com si fos el pati de butaques d'un teatre de guinyol i, per tant, veient un espectacle que em pensava que seria exclusiu. Després, degut a una càmera de televisió, l'escena es convertí en un vídeo que donà la volta al món.

Les meves memòries, fins allà on arriben, estan ordenades cronològicament encara que hi hagi –com a certes pel·lícules– algun salt endavant o endarrere per a una millor comprensió. He deixat, en uns llocs determinats, un senyal perquè el lector interessat hi pugui col·locar un llibre meu, ja publicat. Situats en l'indret corresponent completen les memòries. Aquest primer volum arriba fins al 1950. Queda per al segon volum més de mig segle, on al meu voltant hi ha hagut més pau que guerra i menys canvis convulsius d'escenaris.

He estat, com altres escriptors-periodistes de la meva generació, poc amic de les intimitats. Considero, a més, que les meves tenen poc interès, precisament perquè la meva vida ha estat molt normal. Fa 63 anys que estic casat amb la Maria i la nostra entesa és com la del primer moment. He tingut una família també normal. Un fill i dues filles, tots tres molt independents i amb personalitats molt pròpies. Alguna nit per ràdio he escoltat persones que llancen a l'aire confessions íntimes i familiars. Sempre

m'ha sorprès aquest afany d'exterioritzar-se. Potser en el meu cas els drames no han estat prou singulars o no m'ha agradat fer-ne qüestió.

L'estil és l'home. Aquest, però, passa per diferents edats en la seva vida. I com a conseqüència la seva manera d'escriure pot, en una certa mesura, variar des de la joventut a la senectud. A la primera, més acció, i a la segona més reflexió.

He trigat molt a escriure aquestes *Memòries*. Deu fer gairebé 20 anys que Isabel Martí i Josep M. Espinàs me les van demanar, quan La Campana era encara una editorial que començava. Fins i tot vaig signar el contracte. Però jo no trobava mai el moment de posar-m'hi. La feina diària de periodista en actiu i la curiositat per tot el que passava al món –que em penso que ha estat i és una de les meves característiques– no em permetia tenir les estones de calma necessàries per mirar enrere. Havia de renunciar, en part, a ser l'espectador del meu passat. «Començaré aquest estiu», deia als meus amics editors, i cada estiu els deia el mateix.

Mentrestant La Campana va treure de l'oblit i va publicar el meu *Viatge en Transmiserià*, després *El procés de Nuremberg* i *I de sobte, Tarradellas*, i últimament *L'Instant abans del 36*. Això era compatible amb la insistència sobre les *Memòries*. Fins que va arribar l'hora. Amb l'excel·lent col·laboració de Xavi Ayén –periodista preparat, pacient, i tan respectuós amb les meves paraules que ha acabat sent un gran amic– el text ha quedat enllestit.

I ara penso que ha valgut la pena. He tingut la sort de tenir lectors fidels dels meus articles i reportatges al llarg

de molts anys, i potser els devia la informació que recullen aquestes pàgines, com a forma d'agraïment pel seu interès. I també, inevitablement, la meva llarga trajectòria, vinculada als esdeveniments del país, ha suscitat interpretacions diverses, que potser són comprensibles però no sempre són exactes. Segurament em tocava fer la meua valoració dels fets que he viscut, perquè al capdavant només un mateix sap què ha viscut i, sobretot, com ho ha viscut.

Aquestes pàgines, doncs, recullen les meves experiències. He intentat transmetre-les amb la sempre difícil però honesta exigència de fidelitat amb mi mateix.

C. S.

LES PRODIGIOSES AVENTURES
DE CARLES SENTÍS
per Xavi Ayén

La primera vegada que vaig parlar amb Carles Sentís devia ser l'any 1991. Jo tenia poc més de vint anys i, aprenent de periodista, em disposava a complir l'encàrrec del director del *Diari de Tarragona*, Antoni Coll, qui volia una entrevista amb ell per al seu suplement dominical. El personatge no m'era del tot desconegut. Havia vist el seu retrat a les tanques electorals quan jo era nen, i descobert els seus articles feia molts anys, fullejant *La Vanguardia* a casa dels meus avis. De vegades ens creuàvem als passadissos del Centre Internacional de Premsa de Barcelona, el lloc on tots dos treballàvem (ell com a president, jo com a llogater d'una taula), però ens havíem limitat a les habituals paraules d'una salutació de cortesia.

Recordo aquella primera trobada com si s'hagués produït ahir. Em va citar a casa seva, i vam parlar en una sala de llum tènue, amb les persianes abaixades. Jo hi anava amb la ingenuïtat i la passió del periodista jove, després d'haver-me documentat durant tota la setmana –llavors encara no existia Internet– a l'arxiu de *La Vanguardia*, a biblioteques i demanant a tots els periodistes que trobava si el coneixien. Fruit d'aquest mètode, basat en l'exposició atzarosa a opinions de tota mena, aquella primera tarda vaig entrar a casa seva sota la influència d'algunes críti-

ques a la seva trajectòria política. Confesso que, després d'haver parlat amb ell fins al capvespre –la seva paciència i educació no van tenir límits horaris–, m'envaïa una irreprimible fascinació per l'aventura vital d'aquell home que parlava tancant els ulls, com si fes un esforç de concentració, i que havia –per citar només uns exemples– recorregut Àfrica amb el general De Gaulle, fet de secretari d'un conseller del govern del president Companys, treballat estretament amb Francesc Cambó i Adolfo Suárez, i conegut Antoine de Saint-Exupéry quan l'autor d'*El petit príncep* feia de pilot militar. Algú que havia estat al despatx oval amb Harry Truman, sopat amb la ballarina Josephine Baker, que havia fet amistat amb el futbolista Samitier o el torero Dominguín, i que em mostrava les fotos de quan anava de festa amb Gary Cooper i Lola Flores.

El cas és que no vaig tornar a parlar amb Carles Sentís fins tretze anys després. Fa dos anys, l'atzar em va fer seure, en un autocar, al costat de l'editora Isabel Martí, en un recorregut guiat per les noves biblioteques municipals de Barcelona. Mentre, en una pausa a un dels centres de lectura, miràvem de digerir l'allau de xifres de nous socis, de metres quadrats i de diners invertits, la responsable de La Campana em va parlar de les bondats de la seva darretera novetat, el recull d'articles de Carles Sentís *L'Instant abans del 36*. En un determinat moment, vaig interrompre-la: «Isabel, això està molt bé però el que hauries de publicar són les seves memòries». «Ah, sí? I per què ho creus?». La meva explicació –basada en el record mitificat d'aquella primera entrevista de feia tretze anys– devia resultar convincent, perquè l'editora em va revelar no no-

més que aquest era un projecte antic de l'editorial, sinó que, als pocs dies, ja pujàvem en cotxe fins a Calella de Palafrugell, per dinar amb Carles Sentís i la seva dona, Maria Casablanca, «a veure si us enteneu bé per començar a fer feina». Després he sabut que, ja al 1987, Isabel Martí i Josep Maria Espinàs li havien demanat a Sentís que escrivís la seva vida. Passaven els anys sense que ell posés fil a l'agulla, sempre ocupat en l'exercici del periodisme. Al final, durant molts divendres de l'any 2003, van aconseguir mantenir unes converses a tres bandes, la transcripció de les quals ha servit de base per començar a bastir aquest llibre. Amb el temps, la Isabel m'ha confesat que, en aquella primera trobada nostra, «em va agradar que vas parlar d'en Sentís amb respecte i il·lusió, valorant sobretot la seva categoria periodística, més que altres factors, com els polítics».

L'experiència de treballar plegats durant aquest temps ha estat gratificant fins a extrems que no podia haver imaginat. Als seus 94 anys, Carles Sentís no necessita cap ajuda per escriure, perquè és de les poques persones que coneix capaces de parlar improvisadament com si dictessin, amb ordre, bona sintaxi i posant els punts i comes. Bàsicament, la meua tasca ha estat la de convertir-me en un interlocutor amb qui ell pogués conversar sobre la seva vida, per tal que anessin aflorant els records i anècdotes, i que les meves preguntes orientessin, d'alguna manera, la selecció d'escenes i retrats d'una trajectòria tan extensa com la seva. El mètode, me'l va deixar clar el primer dia: «Ayén, vostè digui'm el que pensa de tot el que diré, amb el benentès que jo després faré el que em sembli»; una promesa que, evidentment, ha complert. M'he convertit

també en una extensió sensorial seva que arribava als punts que a ell se li feien de difícil accés. Així, he passat una bona temporada intern a la cel·la de convidats del monestir de Poblet, capbussant-me en la seva correspondència privada, que ell va donar a l'arxiu del monestir, sumant-se a d'altres personalitats, encapçalades pel president Josep Tarradellas.

Ningú no em treurà el privilegi de haver conegut Sentís en bata i sabatilles, i admeto que, de vegades, captiu de la viva recreació que ell feia d'ambients i personatges, quan sortia al carrer després d'una intensa sessió de treball a casa seva, m'envaïa una sobtada decepció en comprovar que jo continuava vivint a la Barcelona del segle XXI, i que no hi havia cap possibilitat d'anar a treure l'ull per l'atrotinada redacció nocturna de *La Publicitat* o per aquell Ateneu on florien les tertúlies de savis amb barret i rellotges de butxaca.

Sóc conscient que aquestes memòries engendraran més d'una polèmica. Cal desitjar que es produeixi un debat enriquidor, lluny del *guerracivilisme* o les *caceres de bruixes*, dos sectarismes molt criticats quan els detectem a l'univers mediàtic madrileny i que no haurien de gaudir d'indulgència quan es produeixen a casa nostra. Carles Sentís va prendre una opció clara, mai amagada, a favor d'un bàndol durant la guerra civil. Es tractava, cal recordar-ho, de la mateixa posició que va adoptar Francesc Cambó, el líder indiscutible del que avui anomenariem el catalanisme de centre-dreta, i de la majoria dels dirigents de la Lliga. La realitat és la que és, i no la que ens agradaria que fos. La guerra civil és un univers complex, fona-

mentalment una confrontació de la legalitat constitucional contra una rebel·lió militar, però també –amb tots els matisos i gradacions que calguin– una batalla entre rics i pobres, entre dretes i esquerres, entre *gent d'ordre* i revolucionaris. La recuperació de la memòria històrica és una tasca pendent que afortunadament cada cop dóna noves passes, la d'abastar tots els episodis i totes les veus possibles.

Els prejudicis i els vaivens de la història han fet que a les facultats de periodisme de Catalunya, durant un temps, alguns vells mestres del periodisme català no tinguessin la importància que es mereixien. Tota cultura necessita –encara que sigui per transgredir-la– una corretja de transmissió generacional, un cert reconeixement per la feina d'algunes persones que ens han precedit. En cas contrari, acabem adorant de manera indiscriminada les patums de l'altra banda de l'Atlàntic, ignorant els herois del periodisme local, capaços d'imposar-se a la gran misèria moral i cultural que sovint els envoltava.

No he conegut, per raons òbvies, el Sentís dels anys d'aquestes memòries. L'actual m'ha semblat un home intel·ligent, amb un gran sentit de l'humor, liberal, catalanista, educat, només escandalitzat pels extremismes que capta de tant en tant als mitjans de comunicació o que sent en la veu d'alguns dirigents polítics. Aventuro la hipòtesi que potser allò que més li critiquen alguns sigui, en realitat, la seva principal virtut: la capacitat de fer de pont entre móns radicalment oposats. Una persona capaç de mantenir l'amistat amb els exiliats republicans i a la vegada moure's bé dintre d'algunes estructures del règim franquista.

Quina és la realitat? M'he submergit, com he dit, en la correspondència privada de Sentís i res em seria més fàcil que, triant determinades cartes, extractant-ne fragments i juntant-los amb d'altres, fer-lo passar pel falangista que no va ser mai. A la vegada, aplicant el mateix mètode, podria, també fàcilment, fer-lo passar per un opositor ja des dels anys 40 (les seves crítiques al general Franco, com podran veure els lectors, en la correspondència clandestina que adreça als monàrquics, són d'allò més eloqüents). El que més desconcerta de Sentís és que la seva experiència no admet els encasellaments, i resulta incòmoda tant vista des de l'actual reivindicació dels anys de la República com des del revisionisme, tan a la moda, dels hagiògrafs de Franco.

Potser cal recordar que unes memòries són, per definició, subjectives. I que la subjectivitat no és mentida, sinó la veritat del protagonista. Més enllà de les fredes dades i estadístiques, la reconstrucció acurada d'una època demana també sentir les veus dels seus personatges, que revisquin tota l'emoció dels temps passats, lluny de les actes notariales.

El que el lector té ara a les seves mans és una peripècia vital digna d'una *biopic* de Hollywood. A les planes que venen, ens parla un home que és a la Generalitat el dia que la bombardegen durant els fets d'octubre de 1934, que volta per Europa com a membre dels serveis d'informació de Francesc Cambó al començament de la guerra civil, que lluita en primera línia del front de Madrid una mica més tard, que dina cada dia amb els oficials de De Gaulle a Algèria durant la guerra europea, que descobreix l'hor-

ror dels camps de concentració el mateix 1945, que se'u com a enviat especial al judici de Nuremberg o que acompanya els treballs de constitució de l'ONU.

Sentís ha deixat passar els anys mentre persistien algunes llegendes sobre la seva figura. Ara, per primera vegada, en aquest volum, es clarifiquen alguns aspectes, explicant, per exemple, en què consistia la seva tasca com a informador confidencial, iniciada a la guerra civil. Per primer cop també, apareixen aquí cartes i textos de l'època que aporten nova llum no només sobre la seva personalitat sinó també sobre la de contemporanis als qui va tractar, com ara Josep Pla, Francesc Cambó, Eugeni Xammar, Josep Maria de Sagarra, Don Joan de Borbó o Manuel Aznar. El llibre recrea l'ambient rural de Riudoms, la Barcelona dels anys 10, 20 i 30, l'Europa de la guerra, la Nova York de postguerra i la Costa Brava dels primers turistes. Un relat que s'atura, aproximadament, l'any 1950 i que, si les circumstàncies ho permeten, hauria de tenir continuïtat en un segon volum.

El resultat, escrit –com és marca de la casa editorial– per al públic en general, i no per als especialistes, ja és a la vista de tots. De vegades trobarem tranquil·les evocacions des de la llunyania del present, d'altres emergirà tota la vivor d'uns temps que han fugit per sempre.

Vull, finalment, fer una confessió personal. El dia que vam començar a treballar sobre la seva experiència al front de Madrid, un calfred fugaç em va recórrer l'esquena. Gairebé des de la primera frase ho vaig entendre: el meu avi i Carles Sentís es podien haver matat. Tots dos havien combatut exactament al mateix lloc, però en ban-

dols diferents. Les històries tants cops sentides a les sobretaules familiars sobre un front inicialment difús –on fins i tot els soldats s’arribaven a intercanviar tabac i paper– coincidien màgicament amb les que m’explicava l’autor i protagonista d’aquest llibre. Amb el pas dels dies, vaig poder comprovar que també coincidien tots dos en parlar amb desafecció sobre els entusiastes de la confrontació i com, en sentir-los, els estralls i l’horror de la guerra s’imposaven per sobre de qualsevol altra consideració. No puc fer menys que agrair al destí que tots dos sortissin amb vida d’aquell tràmol bèl·lic.

Tot pròleg corre el risc d’anar balder al llibre que acompanya, i més tractant-se d’unes memòries com aquestes. Potser n’hi hagués hagut prou amb dues línies, que vinguessin a dir: Sentís, finalment, ens explica la seva vida, i ara toca llegir-lo.

X. A.

UN BARCELONÍ DE CAMP

Els records més vius de la meva infantesa no són pas vinculats a Barcelona. La meva mare havia tingut un altre fill només divuit mesos abans, i potser per això van haver de recórrer a una dida. Aleshores eren tota una institució i es mirava que fossin persones molt com cal. Després de la preceptiva revisió mèdica que li féu el meu avi Anfruns, vaig anar a parar a casa de la muller d’un guardaagulles prop de l’estació de Reus. Això a la mare no li agradava gaire que ho expliqués: «Es pensaran que et vàrem abandonar.» Per Reis, ella portava sempre regals al meu *germà de llet*: un cavall o un tricicle, iguals que els meus però d’un altre color. La dida –la recordo de més crescut– era una dona colrada pel sol, i tenia un hortet al costat de la seva caseta. M’agrada pensar que vaig viure els meus primers temps a tocar dels trens, veient-los passar, potser mirant el fugisser llum roig del vagó de cua. De la caseta del guardaagulles vaig passar a una de les finques més importants de Reus, el mas Vilanova, al passeig de la Misericòrdia, casa d’en Joan Vilanova, cosí germà del meu pare. Així doncs, vaig mamar en casa de pobres i em van desmamar en casa de rics.